

La col·lecció de rellotges personals del MADB (iii)

Textos i fotografies: Eduard Farré

Edifici Disseny Hub Barcelona (Foto Miguel A. Blanco)

A finals de l'any passat es va inaugurar el nou Museu del Disseny de Barcelona a la plaça de les Glòries Catalanes. Un nou espai museístic que aplega les col·leccions del Museu de les Arts Decoratives, el Museu de Ceràmica, el Museu Tèxtil i d'Indumentària i el Gabinet de les Arts Gràfiques de la ciutat. És a dir, el denominador comú de totes les col·leccions és l'objecte i tot el que significa: des de la seva concepció, creació i producció fins al seu ús segons el temps i la societat. El nou museu conserva un fons de més de 70.000 objectes que tradicionalment s'han classificat sota la denominació d'arts decoratives o arts aplicades i que abracen des del segle IV aC fins a l'actualitat, amb col·leccions úniques i de ressò internacional, com ara teixits medievals, vidre català esmaltat del segle XVI o ceràmica de l'Alcorà, entre d'altres.

Aquestes arts de l'objecte es complementen amb les col·leccions de disseny del segle XX, els «objectes per viure», és a dir, propis de la vida quotidiana. Alhora, les col·leccions històriques d'arts decoratives es vinculen també amb les

denominades arts contemporànies d'autor, aquelles expressions artístiques que adopten tècniques tradicionals, com ara la ceràmica, el vidre o l'esmalt d'art.

El Museu del Disseny conserva un triple patrimoni: les col·leccions històriques d'arts decoratives (mobiliari, ceràmica, vidre, teixits, rellotges, papers pintats, papers de guarda...), les col·leccions de disseny (de producte, gràfic i de moda) i les arts d'autor dels segles XX-XXI (ceràmica d'art, esmalt d'art, joia d'art...). Alhora, proposa una reflexió crítica sobre quina ha de ser l'aportació real del disseny a la societat del segle XXI.

El museu té la seu a l'edifici Disseny Hub Barcelona, obra de l'equip d'arquitectes MBM (Martorell, Bohigas, Mackay, Capdevila i Gual), que el dissenyà expressament per conservar-hi, exposar-hi i difondre-hi les seves col·leccions, de les quals el museu n'ofereix diverses lectures mitjançant exposicions permanents de durada mitjana. El Museu del Disseny disposa d'un auditori i d'un Centre de Documentació, amb més de 22.000 documents relacionats amb les arts de l'objecte i el disseny.

Disseny de Producte

Aquesta col·lecció inclou les millors produccions, les empreses més significatives i la majoria d'autors catalans i espanyols des dels anys trenta del segle XX, amb representació de la diversitat de tipologies a les quals s'aplica el disseny. És la primera i única col·lecció a escala nacional que aplega aquesta diversitat, i la primera a ser exhibida de manera permanent. Mobles, llums, vehicles, recipients, instruments i equipaments configuren el gruix d'objectes d'una col·lecció que arriba a les 2.000 peces. Representativa del nostre temps, és una col·lecció viva que incrementa el seu fons de forma regular gràcies a les donacions i la recollida de tots els Premis Delta atorgats per l'ADIFAD des del 1961, que, per conveni, a partir del 1995, ingressa la pràctica totalitat de les peces premiades.

Disseny de moda

La Col·lecció de Moda dels segles XX i XXI és bàsicament d'àmbit espanyol, amb algunes peces internacionals. L'alta costura hi està representada per una

extensa col·lecció de vestits dels autors més emblemàtics des de l'any 1932 (Cristóbal Balenciaga, Pedro Rodríguez, Asunción Bastida, Carmen Mir i Santa Eulàlia), i arriba fins a Josep Font, Paco Rabanne, Manuel Pertegaz, Antonio Miró i Sybilla. La col·lecció inclou els dissenyadors en actiu com José Castro, Míriam Ponsa, Josep Abril, Txell Miras, Andrea Ayala, Marina Pujadas, Manuel Bolaño, Marlota, Míriam Ocariz i Amaya Arzuaga. El Consorci de Comerç, Artesania i Moda de Catalunya col·labora amb el Museu del Disseny per incorporar en aquesta col·lecció els Premis 080 Barcelona Fashion de cada temporada.

Disseny gràfic

El fons de la Col·lecció de Disseny gràfic comença amb exemples de les primeres dècades del segle XX, amb els grafistes catalans que iniciaren i convertiren, a casa nostra, aquest ofici en una professió: Pla-Narbona, Antoni Morillas, Joan Pedragosa o Ricard Giralt-Miracle, són alguns dels primers autors d'una llista que no s'atura i que pretén arribar fins a l'actualitat. Cartells, calendaris, expositors, targetes, capsos, estoigs, rètols i tot tipus d'impresos i altres suports gràfics formen part d'aquest fons, procedents dels mateixos autors o de fons d'agrupacions de professionals, com l'ADG-FAD amb els Premis Laus o la Fundació Comunicació Gràfica.

Arts Tèxtils i Indumentària Històrica

Creada l'any 1883 gràcies al llegat de Francesc Martorell, ha augmentat amb importants donacions com les de Josep Pascó (1914), Lluís Plandiura (1932), Manuel Rocamora (1969) i Eusebi Bertrand (1981). El fons més antic és el de teixits coptes, format per fragments de vestits, aixovars i dues túniques (segles III-XI) procedents de diferents excavacions a Egipte (1888-1920). També es conserven teixits hispanoàrabs (s. XII-XV), tapissos flamencs (s. XVI), brodats (s. XII-XIX), indianes (s. XVIII-XIX), puntes al coixí i indumentària històrica (s. XVII a 1920). Els complements com ara guants, barrets i calçat, i accessoris com bastons, ombrel·les, bosses i ventalls (s. XV-XX), hi estan ben representats. És igualment remarcable el conjunt de col·lils, polissons i mirinyacs.

Arts gràfiques

Aquesta col·lecció està formada per tipografies (amb els tipus, punxons i matrius d'importants conjunts del segle XVIII al XX), clíxés de fotogravat i planxes calcogràfiques de diversos autors locals. Sobresurten els models tipogràfics de la Impremta Reial (segles XVIII-XIX), els d'autors fonamentals com Eudald Canibell (1858-1928) i tacs xilogràfics, amb autors com Josep Obiols (1894-1967). La col·lecció també conté un fons de producte imprès que comença al segle XVIII i se centra al darrer terç del XIX i el primer del XX, amb tipologies com el gravat popular (Col·lecció Amades), els papers pintats (s. XIX-XX), les guardes i cobertes de llibre (s. XVIII-XIX), els naips, la publicitat i l'embalatge.

Arts Decoratives

Formada a partir del 1888, la col·lecció comprèn des de l'època baix medieval fins al començament del segle XX. Les col·leccions històriques apleguen diferents tipologies d'objectes i tècniques artístiques. Un dels grups més complets i rellevants és el de mobiliari que reuneix des d'arquetes medievals fins a escriptoris, llits d'Olot, calaixeres catalanes i diversos mobles representatius del modernisme, el noucentisme i l'art déco. També destaca la col·lecció de vidre (s. XVI i XVII), la de bacinies (s. XVI), la de retrats en miniatura (s. XVIII-XIX), la de carruatges (s. XVIII-XIX) i altres com les d'ivori, orfebreria, guadamassils, ventalls i la de rellotges personals (XVI-XIX).

Mentre s'estava gestant el nou museu i s'estudiaven i seleccionaven els rellotges que s'haurien d'exposar, ja vàrem tenir ocasió de publicar en aquestes pàgines algunes de les peces més emblemàtiques (La Busca de Paper nos. 75 i 76). Ara, un cop inaugurat el museu, podem gaudir dels 82 rellotges més importants de la col·lecció que s'exposen en una sola vitrina circular (Fig. 1).

Fig. 1.- Vitrina dels rellotges

En els anteriors articles vàrem presentar la majoria dels rellotges de sol, l'astrolabi i alguns dels rellotges personals més antics. Continuem doncs les descripcions amb la idea que el possible visitant del museu tingui una bona guia en què recolzar-se i també amb la d'induir el lector a anar a veure els rellotges en el seu àmbit. Així mateix, també hi ha la intenció de complementar la visió purament estètica que correspon al Museu del Disseny amb les dades tècniques pròpies d'un objecte que, a més de decoratiu, també és tecnològic.

Rellotge de sol equatorial portàtil.

Ca. 1890-1920

De forma rodona, plegable, fet de llautó envernissat, gravat i platejat. Amb brúixola incorporada. Es tracta d'un rellotge de sol equatorial adaptable a qualsevol latitud. Es fa esment de diverses latituds d'Europa amb inscripcions a la part superior de l'instrument: Munich 48" Milan 45" Paris 49" London 51" Wienne 48" Berlin 52". Número d'inventari: MADB 135.001, 90x68x17mm, donació d'Antoni Coll Fort (1954). (Fig. 2)

Fig. 2.- Rellotge de sol equatorial portàtil. Ca. 1890-1920. JPG

Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1510-1540

En forma de llibre, rectangular. Caixa de ferro gravada a les tapes amb motius florals i paisatgístics. Esfera de ferro gravada

Fig. 3a.- Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1510-1540

amb motius florals, anella de les hores de plata gravada amb les hores en números romans i les divisions dels quarts d'hora. Màquina de ferro i llautó amb foliot i stackfreed al qual li falta la molla. Porta la paraula Lavernie estampada a l'interior de la caixa. Número d'inventari: MADB 38.856, 53x45x15mm, donació de Martí Estany (Maseres 1937, p. 322, Gil 1976, p. 6). (Figs. 3a, 3b i 3c)

Fig. 3b.- Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1510-1540

Fig. 3c.- Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1510-1540

Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1550-1570

En forma de llibre, rectangular. Caixa de llautó daurat molt treballada. Esfera de llautó amb aplics, gravada amb motius florals i les hores en números romans. Màquina de llautó i ferro, originalment amb foliot i transformada a volant-espiral en època posterior a 1660. Número d'inventari: MADB 38.857, 56x39x15mm, donació de Martí Estany (Manonni, p. 5). (Figs. 4a, 4b i 4c).

Fig. 4a.- Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1550-1570

Fig. 4b.- Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1550-1570

Fig. 4c.- Rellotge de penjar en forma de llibre, Ca. 1550-1570

Rellotge de penjar en forma ovalada, S. XVI, primer terç

Caixa de llautó daurat en forma ovalada, vogida en els laterals per deixar sortir el so de la campana de bronze del seu interior. Esfera de llautó daurat amb anell de plata gravada amb les hores de la 1 a la 12 en números romans i divisions de les mitges hores. Falta l'agulla. Màquina de llautó daurat amb soneria i regulador de foliot signada per Claude de Sct. Bonnes a Turin. Número d'inventari: MADB 38.756, 80x44x28mm, donació de Martí Estany. (Figs. 5a i 5b)

Fig. 5a.- Rellotge de penjar en forma ovalada, S. XVI, primer terç

Fig. 5b.- Rellotge de penjar en forma ovalada, S. XVI, primer terç

Rellotge de penjar en forma ovalada, s. XVI

Rellotge de llautó daurat en forma ovalada, gravat amb un escut eclesiàstic d'abat amb mitra, bàcul, espasa i boc. Caixa vogida en la part posterior i en els laterals amb campana de bronze al seu interior. Esfera de llautó daurat gravada amb un paisatge en el centre i les hores de la 1 a la 12 en números romans amb les divisions de les mitges hores. Màquina de llautó daurat molt ben conservada amb soneria i regulador de foliot transformat a volant-espiral en època posterior

Fig. 6a.- Rellotge de penjar en forma ovalada, s. XVI

a 1660. Número d'inventari: MADB 38.751, 98x61x31mm, donació de Martí Estany (Gil 1976, p. 6) (Figs. 6a, 6b, 6c, 6d i 6e)

Fig. 6b. Relotge de penjar en forma ovalada, s. XVI

Fig. 6c. Relotge de penjar en forma ovalada, s. XVI

Fig. 6d. Relotge de penjar en forma ovalada, s. XVI

Fig. 6e. Relotge de penjar en forma ovalada, s. XVI

Relotge de penjar en forma octogonal, s. XVII

Caixa de llautó platejat en forma octogonal. Esfera de llautó platejat i gravat amb l'anell de les hores de plata gravada amb les hores de la 1 a la 12 en números romans. Màquina de llautó daurat amb regulador de foliot que falta. Manufactura francesa, signat per Jean Pellard a Dijon. Número d'inventari: MADB 38.859, 62x35x20mm, donació de Martí Estany. (Figs. 7a, 7b, 7d i 7e)

Fig. 7a. Relotge de penjar en forma octogonal, s. XVII

Fig. 7b. Relotge de penjar en forma octogonal, s. XVII

Fig. 7c. Relotge de penjar en forma octogonal, s. XVII

Fig. 7d. Relotge de penjar en forma octogonal, s. XVII

Bibliografia

GIL GUASCH, MIQUEL, JUAN E. MAURER, CARLOS EEK (1976): Catálogo de relojes. Palacio de la Virreina. Barcelona: Museo de Artes Decorativas

MANNONI, Edith: Montres anciennes. Paris: Ed. Masin

MASERES, ALFONS (1937): Martí Estany i la seva col.lecció de rellotges. "Butlletí dels Museus de Barcelona", vol. VII, n. 78, novembre, p. 321-333

Eduard Farré és professor de Rellotgeria de l'IES La Mercè de Barcelona, i actual vicepresident de la SCG

efarre12@xtec.cat